

BORÇALI VE ÇILDİR KARAPAPAK / TEREKEME AĞZI SÖZ VARLIĞININ TÜRKÇE / TÜRKÇELEŞMİŞ SÖZLER AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI^{*,**}

THE COMPARISON OF TURKISH WORDS IN BORÇALI AND ÇILDİR KARAPAPAK / TEREKEME DIALECT VOCABULARY

Bahadır GÜNEŞ^{***}

Öz:

Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzının Türkçe / Türkçeleşmiş söz varlığı, araştırmacı tarafından ses kayıt cihazı yardımıyla ve not olarak ilgili yörelerden derlenen metinlerden hareketle ortaya konulacaktır. Söz konusu çalışmanın eş zamanlı karşılaştırmalı bir araştırma olması nedeniyle aynı zaman diliminde derlenen metinlerden yararlanılmıştır. Çalışmada üzerinde durulan 642 adet kelime, yapı ve anlam özellikleri dikkate alınarak sınıflandırılmış, aynı Türk boyunun çeşitli siyasi, sosyal ve kültürel sebeplerden ötürü ayrı düşmelerine karşın söz varlığının kullanımı açısından büyük oranda ortaklık gösterdikleri görülmüştür. Bu çalışma, ilgili yörelerin söz varlığını bütünüyle ortaya koyma iddiası taşımamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Borçalı, Çıldır, Karapapak / Terekeme, Söz Varlığı, Karşılaştırma.

Abstract:

In this study Borçalı and Çıldır Karapapak / Terekeme Turkish origin word will be shown in comparison related places by us with the help of voice recorder and taking notes compiled text of the support. The study simultaneously and is comparatively the most important reason for this. Therefore, it is used also compiled texts. In the study classified by considering the 642 words, structure, and meaning features that are emphasized despite the fact that the same Turkish is separated by various political, social and cultural causes They have shown great partnership in terms of the use of speech. This study does not specify all of the vocabulary of the places.

Keywords: Borçalı, Çıldır, Karapapak / Terekeme, Vocabulary, Comparison.

* Makale Gönderim Tarihi: 07.06.2016
Makale Kabul Tarihi: 28.11.2016

** Bu araştırma Karadeniz Teknik Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri tarafından desteklenen 8584 numaralı *Borçalı (Gürcistan) ve Ardahan / Çıldır Karapapak / Terekeme Ağzının Mukayeseli İncelenmesi* başlıklı BAP1 projesi kapsamında hazırlanmıştır.

*** Yrd. Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, bahadır.gunes@hotmail.com.

GİRİŞ

Türkiye’de Karapapak / Terekeme Türklerinin ağırlıklı olarak yerleştiği bölge, Ardahan’ın Çıldır ilçesine bağlı köylerdir. Gürcistan’da ise kadim Türk yurdu Borçalı bu anlamda ilk akla gelen yerdir.

Ağırlıklı olarak 1828 yılında imzalanan Türkmençay Antlaşması ve 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı nedeniyle Türkiye’ye göç eden Karapapak / Terekemelerin büyük bölümü öncelikle Kars, Ardahan, Ağrı, Muş ve daha sonra Amasya, Tokat, Sivas illerine yerleştirilmiştir (Ercilasun, 2002: 45-46; Alyılmaz, 2002: 291; Alyılmaz, 2003: 5-6).

Borçalı Karapapak / Terekeme ağı Azerbaycan Türkçesinin Batı grubu ağızları içinde ele alınmaktadır. Batı grubu ağızları Borçalı’dan başka Karabağ, Kazak, Gence, Ayrım ağızlarını da kapsar (Şireliyev, 1962: 16-17).

Çıldır Karapapak / Terekeme ağı ise Karahan’ın tasnifinde Türkiye Türkçesi ağızları içinde Doğu grubuna bağlı ikinci alt grubun yedinci alt başlığı altında “Kars Azerileri ve Terekemeleri Ağı” içinde değerlendirilmiştir (Karahan, 1996: 96).

Borçalı Karapapak / Terekeme ağzının, Azerbaycan Türkçesi ağızları ile Türkiye Türkçesi ağızlarının özellikle Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi ağızları arasında köprü görevi üstlendiğini söylemek mümkündür. Gerek ağız özellikleri gerekse kültürel değerleri bakımından Borçalı ile Çıldır Karapapak / Terekeme Türkleri arasında çok fark bulunmamaktadır (Ercilasun, 2002: 1-2).

Ağız araştırmalarında çoğunlukla fonetik ve morfolojik esaslı karşılaştırma yoluna gidilmekle birlikte, genel veya isim, fiil özelinde olmak üzere söz varlığı üzerinden ağızların karşılaştırıldığı araştırmalar da yapılmaktadır¹. Bu çalışma da söz varlığı esasında Türkçe ve Türkçeleşmiş söz varlığının ilgili yörelerdeki durumunu karşılaştırmalı olarak ortaya koymayı hedeflemektedir.

1. BORÇALI VE ÇILDIR KARAPAPAK / TEREKEME AĞZI SÖZ VARLIĞI

Bir dilde anlatım imkânlarının temel taşları olan kelimeler, aynı zamanda ait oldukları dilin söz varlığını meydana getirir. Ancak söz varlığı yalnızca o dilin kelimeleri değil, deyimler, kalıplaşmış sözler, atasözleri, terimler ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütündür. Aynı zamanda o dili konuşan toplumun kavramlar dünyası, maddi ve manevi kültürünün yansıtıcısı, dünya görüşünün bir kesitidir².

Ağızlar söz varlığı açısından dilin en önemli kaynağı durumundadır. Barındırdıkları sözlerin hem standart dilin verileri hem de arkaik özellikli olması, ağızların söz varlığı açısından önemini ortaya koyar. Ayrıca yabancı asıllı sözlerin dile girmesi, ağızları da

¹ Söz varlığı esasında bir karşılaştırma örneği için bk. (Alimova, 2011).

² Aksan, bir dilin söz varlığı incelenirken öncelikle “temel söz varlığı” adı verilen organ adları, akrabalık adları, sayılar, insanın maddi ve manevi kültür dairesi içine giren çeşitli kavramların dikkate alınması gerektiğini belirtir. (Aksan, 2006: 7, 26).

etkilemekte, söz konusu alıntıları (kopyalama) kendi seslendirme biçimleriyle sunan ağız konuşucuları, bu sözlere olduğundan farklı anlamlar da verebilmektedirler.

Ağız araştırmalarında karşılaştırmalı söz varlığı incelemeleri, önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle çalışmada Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzı söz varlığı açısından karşılaştırılmış; ancak çalışmanın sınırlılıkları göz önüne alınarak derlenen malzeme içinde yalnız Türkçe kökenli isim ve fiil türü kelimeler özelinde bir mukayese yapılmıştır. Çalışmada ele alınan madde başları, birer sözlük malzemesi olabilecek kelimelerden seçilmiştir. Dolayısıyla yöresel söyleyiş özelliği nedeniyle ölçünlü dilden ayrılan her kelimeye yer verilmemiştir. Bu tür sözlerden ancak anlamı bilinemeyecek derecede değişik seslendirilen ve ölçünlü dilden farklı anlamlar içerenler alınmıştır³.

Değerlendirmeye alınan madde başı sözler, ilgili yörelerdeki seslendiriliş biçimleriyle gösterilmiştir. Madde başı kelimelerin sıklıkla kullanılan farklı söyleniş biçimleri ise ilgili kelimedenden ayrı değil, “/” işareti konularak yanında gösterilmiştir⁴.

1.1. Türkçe Söz Varlığı

Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzında tespit edilen Türkçe kökenli olup sözlük malzemesi olabilecek sözler çeşitlilik gösterir. Bunların içinde dilin eski dönemlerine ait yapı ve anlam özelliklerini muhafaza edenler de söz konusudur. Bu manada madde başı özelliği gösteren sözler; söyleniş ve anlamca aynı olanlar, söylenişleri aynı, anlamları farklı olanlar; söylenişleri farklı, anlamları aynı olanlar; Borçalı’da olup Çıldır’da tespit edilemeyenler ve Çıldır’da olup Borçalı’da tespit edilemeyenler şeklinde tasnif edilerek değerlendirilmiştir.

1.1.1. Söyleniş ve Anlamca Aynı Olanlar

Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzında Türkçe kökenli madde başı kelimelerin söyleniş ve anlamca ortaklığı büyük bir orana sahiptir. Öyle ki bu başlık altında yapılan tasnifteki diğer gruplara göre bu özelliğe sahip söz varlığı belirgin bir şekilde öne çıkmaktadır. Mevcut verilerden hareketle tespit edilen, ilgili yörelerde söyleniş ve anlamca aynı olan madde başı kelimelerin sayısı 231’dir. Bunlardan 146 tanesi isim; 85 tanesi ise fiil ve birleşik fiildir.

³ Demir, standart varyantı olan bir dilin ağızlarının sözlüğü yapılırken ağız ile standart arasında kesin bir çizgi çekilemeyeceğini, ağız sözlüklerinin hazırlanmasında karşılaşılan önemli sorunlardan birinin sözlük-birimlerin seçimi olduğunu belirtmiştir. Demir’e göre, bu aşamada karşılaşılan ilk sorun, sözlüğe alınacak malzemenin seçiminde hangi ölçütlere başvurulacağı, hangi malzemenin neye göre alınacağıdır. Demir, ağız sözlüklerine alınacak malzemenin seçiminde standart bir yaklaşım olmasa da genel eğilimin, standart dilde kullanılan ve yapısında, anlamında veya kullanıldığı bağlamda bir farklılık görülmeyen verilerin sözlüğe alınmaması şeklinde olduğunu belirtmiştir. (Demir, 2013: 86-87).

⁴ Demir, yerel varyantlar tek biçimli olmadığından bir kelimenin aynı metinde sesçe farklı yapılara dönüşebildiğini, bu tür verilerin aynı madde başlarında gösteriminin ve birbirine gönderme yapılmasının pratikte çalışmaya sınırlı bir katkı sağladığını belirtmiştir. (Demir, 2013: 90).

Tablo 1: Söyleniş ve Anlamca Aynı Olanlar

Madde Başı	Anlam
<i>ağı</i>	zehir
<i>ağlaşma</i>	ağıt yakma, cenaze evinde topluca ağlama
<i>aşsağ</i>	aksak, topal
<i>ajit-</i>	acıtmak, ekşitmek
<i>al vër</i>	alış veriş, ticaret
<i>añarı (añar, añrı)</i>	o taraf, o yan
<i>ara ğat- / vur-</i>	ara bozmak, fitne salmak
<i>aralan-</i>	ayrılmak, uzaklaşmak
<i>arhaç</i>	ağıl
<i>arhëyin ol-</i>	rahatlamak
<i>artılığ</i>	ihtiyaç fazlası, çok
<i>ata</i>	baba
<i>atdı</i>	atlı; düğünde erkek tarafından kız tarafına giden erkekler
<i>bajı</i>	bacı, kız kardeş
<i>bala</i>	evlat, çocuk, yavru
<i>balaca</i>	çok küçük
<i>basır-</i>	gömmek, saklamak
<i>başa çek-</i>	saygı göstermek, hürmet etmek, ağırlamak
<i>başa gel-</i>	tamamlanmak, bitmek
<i>başa tüş-</i>	anlamak, idrak etmek
<i>başına dön-</i>	hizmet etmek için etrafında dolanmak
<i>bayah (beyah, beyahdan)</i>	az önce, biraz önce
<i>bele-</i>	sarmak, kundaklamak
<i>beleh'</i>	kundak
<i>beri</i>	bu taraf, bu yan
<i>beze-</i>	süslemek
<i>bezeh'</i>	bezek, süs, ziynet
<i>bezen-</i>	süslenmek
<i>birce</i>	sadece, tek
<i>boğaz ortağı</i>	başkasının rızkını yemeği alışkanlık hâline getirmiş kimse
<i>boğaz otar-</i>	yemekten başka bir şey düşünmemek
<i>budağ</i>	budak; ağaç sürgünü
<i>bulağ</i>	kaynak, çeşme, pınar
<i>cığır</i>	çığır; dar yol, patika
<i>cız</i>	çizgi, hat
<i>çal-</i>	vurmak
<i>çap-</i>	kesip doğramak, parçalamak
<i>çetin</i>	zor, güç
<i>çılığ-</i>	varmak, ulaşmak
<i>çılpağ</i>	çılplak, yalın
<i>çingil</i>	yapı işlerinde kullanılan küçük taş
<i>çiğın</i>	omuz
<i>çöyür-</i>	çevirmek, döndürmek
<i>dada</i>	çocuk maması

Tablo 1'in Devamı: Söyleniş ve Anlamca Aynı Olanlar

<i>dal</i>	arka, sırt l
<i>daldala-</i>	korumak, himaye etmek, sarmak
<i>daldalan-</i>	sığınmak
<i>daldéy</i>	sığınacak, gizli yer
<i>daldéylen-</i>	sığınmak
<i>dam</i>	evin çatısı
<i>danışıl</i>	konuşma
<i>dañla-</i>	ayıplamak, suçlamak, kötülemek
<i>dayağ</i>	destek, dayanak
<i>dêş-</i>	oymak, delmek; karıştırmak
<i>did-</i>	didiklemek, tırmalamak
<i>dincel-</i>	dinlenmek, sağılamak
<i>diyeseñ / diyesen</i>	sanki
<i>dolan-</i>	geçinmek, yaşamak
<i>dolça</i>	küçük su kabı
<i>doygâ</i>	bir tür yoğurtlu çorba
<i>doyšan</i>	tavşan
<i>dön-</i>	vazgeçmek, sözünden dönmek
<i>düz</i>	doğru, düzgün, uygun
<i>düz-</i>	dizmek, düzenlemek, söylemek
<i>düzelt-</i>	hazırlamak, ortaya çıkarmak
<i>eğış _ üğüş</i>	eğri, biçimsiz
<i>ekin</i>	ekin ekme işi; tarla
<i>él</i>	il, ülke, memleket; yabancı
<i>élçi</i>	kız istemeye giden kişiler
<i>éle</i>	öyle, o şekilde
<i>epbeh'</i>	ekmek
<i>er</i>	eş, koca
<i>ere gét-</i>	evlenmek, kocaya varmak
<i>éşih'</i>	eşik, dışarı, evin dışı
<i>eyağ</i>	ayak
<i>eylen-</i>	durmak, beklemek, kalmak
<i>eylet-</i>	durdurmak
<i>ğağa</i>	baba; dede
<i>ğan _ almağ</i>	tedavi amaçlı hayvanın kanını akıtmak
<i>ğan _ uddur-</i>	eziyet etmek
<i>ğapı</i>	kapı; evin önü, bahçesi
<i>ğaraçı</i>	çingene
<i>ğarın gezdir-</i>	sürekli başkalarının sofrasına ortak olmak
<i>ğatıl</i>	yoğurt
<i>ğav</i>	kap, kap kacak
<i>ğavağ</i>	ön, önce
<i>ğayır-</i>	yapmak, hazırlamak, meydana getirmek
<i>ğaytar-</i>	döndürmek, geri çevirmek
<i>gelen geden</i>	misafir

Tablo 1'in Devamı: Söyleniş ve Anlamca Aynı Olanlar

<i>gılığ</i>	kandırma, ikna etme
<i>gılığla-</i>	kandırmak, ikna etmek
<i>ğur-</i>	kırmak, yok etmek, öldürmek
<i>ğırağ</i>	kenar, civar, etraf
<i>ğırğın</i>	afet, büyük savaş
<i>ğoca</i>	yaşlı; büyük, yüksek; eş
<i>ğocal-</i>	yaşlanmak
<i>ğoçağ</i>	atılğan, cesur
<i>ğol bud эле-</i>	kesmek, doğramak, parçalamak
<i>ğonağ</i>	konuk
<i>ğorğa-</i>	korumak, kollamak
<i>ğoruğ</i>	korunan, yasaklanan yer
<i>ğoş-</i>	eklemek, birleştirmek; at veya başka bir hayvanı arabaya bağlamak.
<i>ğoy-</i>	izin vermek; bırakıp gitmek
<i>ğöğ</i>	gökyüzü; mavi, yeşil
<i>ğön</i>	deri, hayvan derisi
<i>ğören</i>	acaba
<i>ğöyme-</i>	yanmak, sızlamak, ağlamak
<i>ğözde-</i>	gözlemek, beklemek
<i>ğözü gal-</i>	çok istemek
<i>ğudurğan</i>	kudurmuş, yoldan çıkmış
<i>ğulağ as-</i>	dinlemek
<i>ğulağ</i>	kulak; kenar, su kenarı
<i>ğurdala-</i>	araştırmak, karıştırmak
<i>ğurut</i>	kurutulmuş süzme yoğurt
<i>ğuzoy</i>	kuzey
<i>ğuzu ğulağı</i>	yenilebilen, ekşi bir bitki türü
<i>ğün</i>	güneş
<i>ğünöy</i>	güney
<i>ğalça</i>	halı, küçük halı
<i>ğancarı</i>	nasıl
<i>ğara</i>	nere, hangi taraf
<i>ğarda</i>	nerede
<i>ğardan</i>	nereden
<i>ğarya</i>	nereye
<i>ğası</i>	hangi, hangisi
<i>ğelelih'</i>	şimdilik
<i>ğodda-</i>	çalıştırmak, harekete geçirmek
<i>ğoşda-</i>	hoşlanmak
<i>ğündür</i>	yüksek, uzun (boy)
<i>ğil</i>	yıl, sene
<i>ğilğı</i>	yılkı, at sürüsü
<i>ğimeh'</i>	emekleme
<i>ğindi</i>	şimdi
<i>ğirelden</i>	eskiden, önceden
<i>ğisde-</i>	istemek, sevmek

Tablo 1'in Devamı: Söyleniş ve Anlamca Aynı Olanlar

<i>ismarış</i>	sipariş
<i>kal</i>	olgunlaşmamış
<i>kalağey / kelağey</i>	büyük başörtüsü
<i>kéçe</i>	yün dövülerek yapılan kaba kumaş
<i>kerti</i>	bayat; yaşlı
<i>kete</i>	yağlı, mayalı bir tür içli çörek
<i>kiçcih'</i>	küçük
<i>kimi</i>	gibi, benzer
<i>kişi</i>	erkek, adam
<i>kol</i>	orman, meşelik
<i>köç</i>	göç, yer değiştirme
<i>kömeğ_ ele-</i>	yardım etmek, destek olmak
<i>kömeh'</i>	yardım, destek
<i>köp-</i>	hayvanların çok otlayarak şişmesi
<i>köz</i>	ateş parçası, kor
<i>kutar-</i>	kurtarmak; bitirmek, tamamlamak
<i>kutdu</i>	kutlu, uğurlu
<i>min-</i>	binmek
<i>néce</i>	nasıl, ne derece
<i>od</i>	ateş
<i>oñloy</i>	oklava
<i>oñşa-</i>	benzemek
<i>osan-</i>	usamak, sıkılmak
<i>otañ / otağ</i>	oda, çadır
<i>oyat-</i>	uykudan uyandırmak
<i>öy</i>	ev
<i>öz</i>	kendi; bir kişinin kendisine ait olan
<i>özeh'</i>	bir şeyin esası, özü
<i>özge</i>	başka, diğer
<i>pañlava</i>	baklava
<i>paltar</i>	giysi, çamaşır
<i>papañ</i>	başlık, kalpak
<i>pıçañ</i>	bıçak
<i>pis</i>	kötü, çirkin
<i>pişih'</i>	kedi
<i>pit-</i>	sona ermek; yetişmek, büyüme (bitki)
<i>pokğulda-</i>	fokurdamak, kaynamak
<i>sañla-</i>	saklamak, korumak; beslemek, yetiştirmek
<i>sal-</i>	düşürmek
<i>sap</i>	iplik, ince ip
<i>senger</i>	siper, barikat
<i>sinañ</i>	sınama, sınav
<i>sor-</i>	emmek
<i>soyuh</i>	soğuk
<i>soyuhla-</i>	soğuk almak, üşütmek
<i>söy-</i>	sövmek, küfretmek
<i>suna</i>	sevgili; güzel kız

Tablo 1'in Devamı: Söyleniş ve Anlamca Aynı Olanlar

<i>sür-</i>	tarla ekmek
<i>şor</i>	bir çeşit tuzlu peynir
<i>tafsır-</i>	tembihlemek, emanet etmek
<i>tap-</i>	bulmak
<i>tay</i>	emsal, denk, eşit
<i>teh'</i>	gibi, benzer
<i>teh'Çe / tek</i>	yalnız, sadece
<i>teke</i>	erkek keçi
<i>teles-</i>	telaşlanmak, acele etmek
<i>tik- / tih'-</i>	dikmek, işlemek; yapmak, inşa etmek
<i>tike</i>	dilim, parça, lokma
<i>tor</i>	göze gelen perde, karartı
<i>toy</i>	düğün
<i>toyuh</i>	tavuk
<i>töreme</i>	nesil, soy sop
<i>tula</i>	köpek yavrusu
<i>tulla-</i>	atmak, fırlatmak
<i>tusdah</i>	tutsak, esir
<i>tut-</i>	yakalamak, ele geçirmek; uygun olmak
<i>tük / tuy</i>	tüy, kıl
<i>tüş-</i>	düşmek; denk gelmek, isabet etmek
<i>ud-</i>	oyunda, yarışta kazanmak
<i>uşah</i>	çocuk
<i>uyuş-</i>	uygun, uyumlu olmak
<i>üh'le-</i>	yüklemek, doldurmak
<i>üreh'</i>	yürek, kalp
<i>üz</i>	yüz, çehre
<i>üz-</i>	üzüntü vermek; suda yüzmek; hayvanın postunu çıkarmak
<i>üzüh'</i>	yüzük
<i>var</i>	zenginlik, servet
<i>yad</i>	el, yabancı
<i>yaşşı</i>	iyi, güzel, hoş
<i>yaloy</i>	gür ateş
<i>yaman</i>	kötü; cesur, atılgan
<i>yaraşılı</i>	yakışıklı, güzel
<i>yayan / yayah</i>	yaya, yürüyerek
<i>yëğın</i>	çabuk, hızlı
<i>yeher</i>	eyer
<i>yeherre-</i>	eyerlemek, ata eyer vurmak
<i>yëke</i>	büyük, kocaman, iri
<i>yëri-</i>	yürümek, gezmek, ilerlemek
<i>yët-</i>	ulaşmak, varmak
<i>yığ-</i>	toplamak, bir araya getirmek
<i>yığınah / yığınah</i>	topluluk, kalabalık, meclis
<i>yığşır- / yığşır-</i>	yığmak, toplamak
<i>yıye</i>	iye, sahip

Tablo 1'in Devamı: Söyleniş ve Anlamca Aynı Olanlar

<i>yola gét-</i>	anlaşmak, geçinmek
<i>yola sal-</i>	yolcu etmek, uğurlamak
<i>yola tüş-</i>	yola çıkmak, hareket etmek
<i>yoz-</i>	yorumlamak, açıklamak
<i>yufha</i>	yufka

Tablo 1'de yer verilen söyleniş ve anlam özellikleri açısından her iki yörede de aynı özelliği gösteren söz varlığı, bu çalışma içinde yer alan diğer başlıklardan daha çok söz içermektedir. Bu durum Karapapak / Terekeme Türklerinin söz varlığı açısından tutarlı bir ortaklık ortaya koyduklarını gösterir.

1.1.2. Söylenişleri Aynı; Anlamları Farklı Olanlar

Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzında önemli miktarda Türkçe kökenli madde başı kelime de söyleniş bakımından aynılık; anlam bakımından farklılık söz konusudur. Bu durum, Türkçe kökenli söz varlığı açısından büyük oranda örtüşen ilgili yörelerin, siyasî, sosyal, coğrafi ve kültürel etkilerin farklılığına bağlı olarak birtakım ayrılmalar yaşadıklarını gösterir. Belirtilen özelliklere sahip madde başı kelime sayısı 51'dir. Bunlardan 28 tanesi isim; 23 tanesi fiil ve birleşik fiildir.

Tablo 2: Söylenişleri Aynı; Anlamları Farklı Olanlar

Madde Başı	Anlam	
	Borçalı	Çıldır
<i>addat-</i>	yolcu etmek	adım attırmak
<i>ağdar-</i>	aramak, araştırmak	aktarmak
<i>asılı</i>	ilgili, bir sebebe bağlı	asılmış olan
<i>asılı ol-</i>	bir sebebe bağlı olmak	asılmış olmak
<i>atışma</i>	karşılıklı ateş açma, vuruşma	âşıkların karşılıklı söz söylemesi; söz dalaşı
<i>bağla-</i>	kapatmak, iptal etmek	bağlamak
<i>bağlan-</i>	yapılmak; kapanmak, iptal edilmek	bağlanmak, tutulmak
<i>bağlı</i>	bir sebebe dayalı, ilgili	bağlanmış olan
<i>bayatı</i>	sözlü edebiyatta bir nazım türü	ağıt
<i>bécer-</i>	yetiştirmek; hizmet etmek	üstesinden gelmek
<i>belge</i>	kız tarafına gönderilen ilk nişan, yüzük	resmî evrak
<i>bırağ-</i>	yayımlamak	bırakmak, terk etmek

Tablo 2'nin Devamı: Söylenişleri Aynı; Anlamları Farklı Olanlar

<i>çığal</i>	içten pazarlıklı, oyunbozan	iri boynuzlu inek veya boğa
<i>çal-</i>	ısırmak, yaralamak	çalmak (çalgi veya eşya)
<i>çat-</i>	varmak, ulaşmak	iki nesneyi birleştirmek
<i>çöreh'</i>	ekmek	çörek
<i>danış-</i>	konuşmak	danışmak
<i>dayan-</i>	durmak	yaslanmak
<i>dayandır-</i>	durdurmak, kesmek	kaldırmak, altından kalkmak
<i>don</i>	giysi, elbise	iç çamaşırı
<i>fikir vèr-</i>	anlamak; dikkate almak	akıl vermek
<i>gelirri</i>	anlamalı	varlıklı
<i>ğır</i>	petrolden elde edilerek çatılara dökülen madde	kısa boylu otların yetiştiği açık alan
<i>gızıl</i>	altın	kızıl rengi
<i>halay</i>	daire, yuvarlak	oyun türü
<i>herre-</i>	dönmek, dolanmak	peşine düşmek, ardı sıra koşmak
<i>hış</i>	ilkel bir tarım aleti	köpeklerin boynuna takılan sivri uçlu demir tasma
<i>isdeh'li</i>	sevgili, yar	istekli, hevesli
<i>işde-</i>	çalışmak, işi olmak	geçmek, geçerli olmak
<i>kent</i>	tarım ve hayvancılık yapılan bölge	şehir
<i>köçür-</i>	göç ettirmek	evlendirmek
<i>küleh'</i>	rüzgâr	tahta kap
<i>oturağ</i>	yerleşik, göçebe olmayan	alçak iskemle
<i>örtüh'</i>	örtü	örtülü, örtülmüş olan
<i>öt-</i>	geçmek, geçip gitmek	kuş, horoz vb. ses çıkarması
<i>özeh'</i>	esas, öz, çekirdek	sapı yenen bir bitki
<i>payla-</i>	paylaştırmak	azarlamak
<i>sal-</i>	yerleştirmek, yerleşim yeri oluşturmak	düşürmek
<i>san</i>	hürmet edilen	ad, unvan
<i>sap</i>	iplik	arpa, buğday gibi bitkilerin harman edilmeden önceki hâli

Tablo 2'nin Devamı: Söylenişleri Aynı; Anlamları Farklı Olanlar

<i>sin-</i>	gizlenmek	bastırılmak, kırılmak
<i>sön-</i>	ölmek	ışık kararmak
<i>toplü</i>	dergi, mecmua	birlikte, beraber
<i>tumarrı</i>	süslü (kadın)	tımar edilmiş (hayvan)
<i>tüş-</i>	araçtan inmek	düşmek
<i>tüşme</i>	bir yere sonradan yerleşen, yabancı	düşmek işi
<i>yağır</i>	yara	ata eyersiz binmekten kaynaklanan yara
<i>yarana-</i>	oluşmak, meydana gelmek	memnun etmek
<i>yay</i>	yaz, bahar	esnek parça
<i>yét-</i>	erişmek, ulaşmak	yeterli olmak
<i>yoldaş</i>	eş, karı koca	yol arkadaşı

Tablo 2'de yer verilen söylenişçe aynı; anlamca farklı olan madde başı kelimelerin kullanımında Borçalı'da kelimelerin daha çok eskicil anlamlarının; Çıldır'da ise ölçünlü Türkiye Türkçesi anlamlarının tercih edildiği görülmektedir.

1.1.3. Söylenişleri Farklı; Anlamları Aynı Olanlar

Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzına dair mevcut metinlerde madde başı kelime olarak değerlendirilebilecek olan Türkçe kökenli sözlerden söylenişleri farklı; anlamları aynı olanların sayısı 43'tür. Bu sözlerden büyük bölümü (35 tanesi) isimdir; 8 tanesi ise fiil ve birleşik fiildir.

Tablo 3: Söylenişleri Farklı; Anlamları Aynı Olanlar

Madde Başı		Anlam
Borçalı	Çıldır	
<i>acığı tut-</i>	<i>acığ ele-</i>	kızmak, küsmek, gücenmek
<i>alov</i>	<i>aloy</i>	alev
<i>bacar-</i>	<i>bécer-</i>	başarmak, üstesinden gelmek
<i>cocuğ</i>	<i>çocuğ</i>	çocuk
<i>cüce</i>	<i>cücüh'</i>	civciv
<i>çert-</i>	<i>kert-</i>	çentmek, azıcık kesmek
<i>deleduz</i>	<i>deledüz</i>	mayası bozuk, soysuz
<i>dil de-</i>	<i>dilnen ağla-</i>	ağıt yakmak
<i>divağ</i>	<i>duvağ</i>	üzerinde hamur açılan bir mutfak aleti
<i>dünen</i>	<i>düneyin</i>	dün
<i>äll _iki kéçir-</i>	<i>ell _ikisini oğut-</i>	ölümün elli ikinci günü cenaze evinde yemek vermek ve Kur'an okumak
<i>ëyin</i>	<i>eyin</i>	sırt, beden
<i>epmeh' (etmeh')</i>	<i>epbeh'</i>	ekmek

Tablo 3'ün Devamı: Söylenişleri Farklı; Anlamları Aynı Olanlar

<i>ğabağ</i>	<i>gavağ</i>	ön
<i>ğımğıma</i>	<i>ğınğını</i>	âşığın sevdiğine söylediği türkü
<i>ğırdırrama</i>	<i>ğılışdama</i>	kestirme, kısa yol
<i>gizdin</i>	<i>gizgin</i>	gizli
<i>goğum</i>	<i>goyum</i>	akraba
<i>ğonşu</i>	<i>ğonşu</i>	komşu
<i>govun</i>	<i>ğavin</i>	kavun
<i>göğşeh'</i>	<i>göğçeh'</i>	güzel, sevimli
<i>haray</i>	<i>harây</i>	yardım, destek
<i>hêyva</i>	<i>ayva</i>	ayva
<i>igit</i>	<i>iğit</i>	yiğit, cesur
<i>könül</i>	<i>gönül</i>	gönül
<i>köveh'</i>	<i>göveh'</i>	göbek; merkez
<i>menimce</i>	<i>mence</i>	bence
<i>menimse-</i>	<i>benimse-</i>	benimsemek
<i>mennih'</i>	<i>bennih'</i>	benlik, kişilik
<i>min</i>	<i>bin</i>	bin (sayı)
<i>oğurluğ</i>	<i>oğurruğ</i>	hırsızlık
<i>oğursağ</i>	<i>oğru</i>	hırsız
<i>ovçu</i>	<i>oycu</i>	avcı
<i>örtüh'</i>	<i>örtü</i>	örtü, örtmeye yarayan nesne
<i>sarammala-</i>	<i>sarmala-</i>	sarmak, paketlemek
<i>tovuğ</i>	<i>toyuğ</i>	tavuk
<i>ulduz</i>	<i>ıldız</i>	yıldız
<i>varlı</i>	<i>varrı</i>	varlıklı, zengin
<i>yaşıl</i>	<i>yêşil</i>	yeşil
<i>yay</i>	<i>yaz</i>	yaz, bahar
<i>yiyesiz</i>	<i>yêsiz</i>	sahipsiz, kimsesiz
<i>yü-</i>	<i>yüy-</i>	yumak, yıkamak
<i>yüngül</i>	<i>yunğul</i>	hafif, kolay

Söylenişçe farklı; anlamca aynı olan kelimelerde her iki yörenin de kelimelerdeki ses olaylarının varlığı konusunda öne çıkan, birbirinden farklı genel bir özelliği görülmemektedir.

1.1.4. Borçalı'da Olup Çıldır'da Tespit Edilemeyenler

Farklı siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda varlık gösteren bu iki ağız yöresinde, eş zamanlı bir söz varlığı mukayesesi ile eldeki veriler uyarınca iki yöreden birinde olup diğesinde tespit edilemeyen sözlük malzemesine rastlanır. Burada belirtilen madde başı kelimelerin sadece Borçalı'ya özgü olduğu, Çıldır Karapapak / Terekeme ağzında bu kelimeler ve anlamlarının kesinlikle bulunmadığı gibi bir iddia söz konusu değildir. Eş zamanlı bir mukayese ile aşağıdaki verilere ulaşılmıştır. Söz konusu özelliğe sahip madde başı sözlerin sayısı 156 olarak tespit edilmiştir. Bunlardan 111 tanesi isim; 45 tanesi fiil ve birleşik fiildir.

Tablo 4: Borçalı'da Olup Çıldır'da Tespit Edilemeyenler

Madde Başı	Anlam
<i>adını çek-</i>	adını anmak
<i>ağ bēçeh'li / ağsakğal</i>	aksakal, ileri gelen
<i>ağı dé-</i>	ağıt yakmak
<i>algı satğı</i>	alışveriş, ticaret
<i>apar-</i>	götürmek; yerine getirmek; göstermek
<i>aran</i>	rakımı düşük, sıcak yer
<i>arı</i>	tenha, sakin; rahat
<i>at çap-</i>	at yarışı yapmak
<i>bağır</i>	karaciğer
<i>balaban</i>	kamıştan yapılan bir tür nefesli çalgı
<i>balacalağ</i>	küçücük
<i>baramı</i>	ipek kurdu kepenegi
<i>bērē</i>	av beklenen yer, pusu yeri
<i>bezeh' vur-</i>	süslenmek
<i>bütöv</i>	bütün
<i>cincilim</i>	yemeklere katılan bir bitki türü
<i>çap ele-</i>	yayımlamak, neşretmek
<i>çatakla-</i>	bağla-
<i>çekme</i>	bot, asker botu
<i>çelen-</i>	nemlenmek, ıslanmak; çiselemek
<i>çengel</i>	çatal
<i>çit</i>	kumaş parçası
<i>damğalı</i>	kötü namlı
<i>dan-</i>	inkâr etmek
<i>dañ üzü</i>	seher vakti
<i>dayağlan-</i>	sığınmak, destek aramak
<i>dayandrağçı</i>	bir işe engel olan, son veren
<i>desdeh'</i>	telefon ahizesi
<i>deye</i>	çadır veya keçeden ibaret küçük barınak
<i>deyih</i>	ayrıntılı, belirli
<i>dodağlı</i>	konuskan, boşboğaz
<i>dögüş apar-</i>	dövüşmek, savaşmak
<i>döz-</i>	katlanmak, sabretmek
<i>dut çöreh' kes-</i>	paylaşmak; hatır saymak
<i>düğü</i>	ince bulgurdan yapılan bir çorba türü
<i>ēdi</i>	ağıt
<i>eğirdeh'</i>	yağda pişirilen bir tür çörek
<i>ēl bayramı</i>	millî bayram
<i>elçim</i>	tutam
<i>eyahla-</i>	ezmek, çignemek
<i>ğadağan</i>	yasak, yasaklanmış
<i>ğadağ ēlle- / ğadağa goy-</i>	yasaklamak
<i>ğahaç</i>	güneşte kurutulmuş et
<i>ğahacı çık-</i>	zayıflamak
<i>ğalih</i>	bölme işleminde kalan sayı
<i>ğanacağlı</i>	akıllı, düşünceli

Tablo 4'ün Devamı: Borçalı'da Olup Çıldır'da Tespit Edilemeyenler

<i>garalan-</i>	şüphelenmek
<i>gara yah-</i>	karalamak, iftira atmak
<i>garıgdalı</i>	mısır
<i>garlıh-</i>	yoldan çıkmak, bela aramak
<i>gaş</i>	dağ yamacı
<i>gatdama</i>	yağda pişirilen bir tür çörek
<i>gavañ gaytar-</i>	nişanda misafirlere ikramda bulunmak
<i>gayğiya gal-</i>	başkalarının derdiyle dertlenmek
<i>gayıñ</i>	süs
<i>gayıñlı</i>	süslü; arabozucu kadın
<i>gayıt-</i>	dönmek, geri dönmek
<i>gaytan</i>	elbisenin kenarına dikilen işleme
<i>gelirri</i>	anlamalı, zengin
<i>gallah</i>	camız sürüsü
<i>gälme</i>	misafir, yabancı
<i>gerdeh' tut-</i>	güvey odasında perde ile özel bir bölüm yapmak
<i>gezeğen</i>	gezmeyi çok seven kadın
<i>golbasa</i>	sucuk
<i>gol çek-</i>	imza atmak
<i>gombul</i>	tombul, şişman
<i>gonañcıl</i>	misafirperver
<i>gonañlı garalı</i>	sık sık misafir ağırlayan kimse
<i>gonañlıñ</i>	misafir için hazırlanmış yiyecekler
<i>gorçu</i>	bekçi
<i>goşa</i>	yan yana, birlikte
<i>goşluf gaçma</i>	kızın, erkeğe kaçması
<i>gömür- / yomur-</i>	yenmek, bozguna uğratmak
<i>götür goy elle-</i>	müzakere etmek, etraflıca düşünmek
<i>götür-</i>	kullanımdan kaldırmak
<i>göyüh'</i>	yemeği de yapılan bir bitki türü
<i>gözeçci</i>	bekçi
<i>guda</i>	dünür
<i>ğurumşah</i>	alçak, onursuz; faydasız
<i>ğumacañ</i>	fitne çıkaran kadın
<i>ğür</i>	tür, çeşit; biçim
<i>ğürbegür</i>	dolu dolu, bol
<i>halay</i>	yuvarlak, daire
<i>ħalħal</i>	ağıl, hayvan barınağı
<i>hamı / hamsı</i>	kamu; hep, bütün
<i>hansı</i>	hangi, hangisi
<i>hedele-</i>	korkutmak, ürkütmek; yakalamak
<i>heyvere</i>	kaba, boşboğaz
<i>hisdi / isdi</i>	sıcak
<i>ħoreh'</i>	yemek, aş
<i>ikile-</i>	eklemek, ilave etmek

Tablo 4'ün Devamı: Borçalı'da Olup Çıldır'da Tespit Edilemeyenler

<i>inam</i>	güven, itimat
<i>isdığannı</i>	sıcakkanlı
<i>kalan</i>	varlıklı, zengin
<i>kelem / kelen</i>	lahana
<i>kend</i>	köy
<i>ketiyen</i>	yabani bir bitki türü
<i>kinzi</i>	yemeği de yapılan yabani bir bitki türü
<i>kizir</i>	bekçi; asker
<i>korala-</i>	sağlamlaştırmak
<i>köçeri</i>	göçebe
<i>köçgün</i>	göç etmiş kimse
<i>kövrel-</i>	duygulanmak
<i>menem de-</i>	övmek, mağrurlanmak
<i>nêçe</i>	ne kadar, kaç
<i>nêçenci</i>	kaçıncı
<i>oğrun</i>	gizli
<i>onda</i>	o zaman, o an
<i>oylah</i>	yer, mekân
<i>ölümü boğazına yığ-</i>	ölümü göze almak
<i>özbaşmalıh</i>	başbozukluk
<i>pota</i>	camız yavrusu; şişman adam
<i>püt-</i>	bükmek, sarmak
<i>sahlanç</i>	misafire ayrılan yiyecek vb.
<i>san</i>	hürmet edilen kimse
<i>savla-</i>	söylemek, konuşmak
<i>seheng / seneh'</i>	su kabı
<i>sın-</i>	kırılmak
<i>sinah</i>	batıl inanç
<i>sinahcıl</i>	batıl inançlı
<i>stılcım</i>	kısa boylu, çok bilmiş kadın
<i>soytulma</i>	yemeği suda haşlayarak pişirme
<i>soyüdücu</i>	buzdolabı
<i>sumbatsız</i>	suratsız, çirkin
<i>şakğala-</i>	ayrılmak, bölünmek
<i>şüyüt</i>	yemeği de yapılan kokulu bir bitki
<i>talā</i>	ağaçsız, açık alan
<i>talvar</i>	çardak, gölgelik
<i>tapmaca</i>	bilmece, muamma
<i>tay</i>	taraf, yön
<i>taytuş</i>	yaşıt, emsal, denk
<i>tān</i>	eşit, denk; ölçülü
<i>tikinti</i>	bina
<i>tonğal</i>	ateş; yakılacak nesne
<i>torpağcılıh</i>	tarım
<i>torpağ sal-</i>	fethetmek, yerleşmek
<i>toy tut-</i>	eziyet etmek

Tablo 4'ün Devamı: Borçalı'da Olup Çıldır'da Tespit Edilemeyenler

tullanğı	döküntü, çör çöp
tüşme	bir yere dışarıdan gelen, sonradan yerleşen
ücalt-	yüceltmek, yükseltmek
ülgüç	ustura
ünvanna-	unvan vermek, ad vermek
yapıncı	çobanların giydiği kalın aba
yaramma	meydana gelme, oluşma
yaran-	meydana gelmek, oluşmak
yararmağan	hediyeye
yasala-	sakinleştirmek
yatah	hayvan barınağı
yat_üt_ol-	bitmek, sona ermek
yaylıh	mendil
yēlen- / yiyelen-	sahiplenmek, sahip çıkmak
yēlli	çabuk, hızlı
yıgıncah	topluluk, kalabalık
yıgılan- / yıgnal- / yığriş-	toplanmak, yığılmak
yumurta sök-	yumurta kırmak
yüzünü keçir-	yüz yaşını aşmak

1.1.5. Çıldır'da Olup Borçalı'da Tespit Edilemeyenler

Bu bağlamda tespit edilen madde başı ve Türkçe kökenli kabul edilen sözlerin sayısı 161'dir. Bunlardan 114 tanesi isim; 47 tanesi ise fiil ve birleşik fiildir.

Tablo 5: Çıldır'da Olup Borçalı'da Tespit Edilemeyenler

Madde Başı	Anlam
açar	anahtar
ağ	tuzak
alacalan-	karişmak, aslı bozulmak
alay	asker topluluğu
anıh	yemeğe katılan kızgın yağ, salça ve soğan karışımı
arıh	zayıf
asğır-	hapşırarak
az-	kaybolmak
bad	tuzak
bada sal-	tuzağa düşürmek
bada tüş-	tuzağa düşmek
beye	büyükbaş hayvan yemliği
bıldır	geçen yıl
bine	eski, esaslı
bineli	sağlam, muhkem
bölüh'	askerde taburu oluşturan birlikler
bulul	biçilmiş ot yığını
buyuğ-	çok üşümek, donmak

Tablo 5'in Devamı: Çıldır'da Olup Borçalı'da Tespit Edilemeyenler

<i>bürün-</i>	sarınmak, örtünmek
<i>cemdeh'</i>	ceset; insan veya hayvan ölüsü
<i>cız</i>	çizgi
<i>cil</i>	sazlık bitkisi
<i>cum-</i>	suya dalmak
<i>çağır-</i>	türkü söylemek
<i>çalmaahlı</i>	bir tür silah
<i>çalğı</i>	ahır süpürgesi
<i>çarçi</i>	tuhafiyeci
<i>çarğat</i>	başörtüsü, tülbent
<i>çiğit</i>	meyve çekirdeği; çekirdek
<i>çim-</i>	yıkanmak, yüzmek
<i>çimdir-</i>	yıkamak
<i>çöl</i>	tarla, çayır, ova
<i>çüt</i>	ekin ekme işi
<i>dar</i>	zorluk, sıkıntı
<i>darıh-</i>	bunalmak, sıkılmak
<i>davarcıh</i>	dağarcık; yiyecek koymaya yarayan torba
<i>daylağ</i>	at, eşek yavrusu
<i>daz</i>	kel, saçsız baş
<i>dëyin</i>	diye, diyerek
<i>dëyişme</i>	âşık atışması
<i>dındılı / dıdılı</i>	küçük, ufak
<i>dıngılat- / dıngıldat-</i>	saz çalmak
<i>diloy</i>	eyeri sabit tutmaya yarayan ip
<i>din-</i>	durmak; yorulmak
<i>dirgen</i>	ot toplamaya yarayan çatal biçimindeki tarım aleti
<i>doluğ- / doluğsun-</i>	ağlamaklı olmak
<i>döşdüh'</i>	önlük, kadın önlüğü
<i>düz</i>	otlak, mera
<i>ede</i>	kadınların erkeklere söylediği bir seslenme ifadesi
<i>eğış</i>	ucu yassı ve yuvarlak, demir mutfak aleti
<i>elceh'</i>	tırpanı tutup kullanmayı sağlayan kulp
<i>elçilih'</i>	elçi gitme, kız isteme
<i>emlih'</i>	süt emme döneminde olan kuzu
<i>enih'</i>	köpek yavrusu
<i>eşüzen</i>	kevgir
<i>ezi</i>	eziyet
<i>fırfır</i>	giysi kenarına dikilen büzgü
<i>ğaba kuşduğ</i>	tan yeri ağarmadan önceki vakit
<i>ğakğa çek-</i>	kahkaha atmak
<i>ğan-</i>	anlamak, idrak etmek
<i>ğan ét-</i>	adam öldürmek
<i>gantarma</i>	at dizgini

Tablo 5'in Devamı: Çıldır'da Olup Borçalı'da Tespit Edilemeyenler

<i>ğaracı / ğaraçı</i>	âşıklar arasında bir makam adı
<i>ğaşğa</i>	atın alınındaki beyazlık; namussuz
<i>ğaşğâ isdi</i>	bir çorba türü
<i>ğavar-</i>	kabarmak, şişmek, yükselmek
<i>gedih'li</i>	astsubay
<i>ğetmer</i>	katmer; bir çeşit börek
<i>ğımı</i>	çorbasi ve turşusu da yapılan bir bitki türü
<i>ğırğ-</i>	koyunların yününü kırmak
<i>ğırğın</i>	koyunların yünlerinin kırılması
<i>gi-</i>	deli; aptal
<i>goğullü / kesmeli aş</i>	hamurla yapılan bir çorba türü
<i>gombal-</i>	şişmek
<i>ğoyut</i>	kavrulmuş buğdayın öğütülmüş hâli
<i>gözelleme</i>	âşıklık geleneğinde bir makam adı
<i>göze-</i>	yama yapmak
<i>ğulan</i>	tay
<i>ğuymağ</i>	kuymak
<i>güzgü</i>	ayna
<i>harava</i>	araba
<i>harığ</i>	su arki
<i>haşa</i>	eyerin altına konan keçe
<i>haşıl</i>	yarma veya bulgurla yapılan bir yemek türü
<i>hay_êle-</i>	çağırma, seslenmek
<i>hedih'</i>	kaynatılmış buğday
<i>hızeyh'</i>	kızak
<i>him</i>	evin temeli
<i>hodağ</i>	hayvan koşulan sabanı süren kimse
<i>irde-</i>	hor görmek
<i>iş Köy</i>	iç güveyi
<i>ķabarâ</i>	ayakkabı altına çakılan çivi
<i>ķılıç çal-</i>	savaşmak
<i>kösöy</i>	ateşi karıştırmaya yarayan odun parçası
<i>ķuşhana</i>	tencere
<i>kürtüh'</i>	sert kar, buz
<i>kürün</i>	küçükbaş hayvan yemliği
<i>lele</i>	baba; dede
<i>lolazda-</i>	yiyeceği hafifçe kızartmak
<i>mama</i>	hala
<i>maran</i>	tahtadan yapılmış tarım aracı
<i>mereh'</i>	samanlık
<i>mırilla-</i>	hırlamak (köpek)
<i>neñceri</i>	nasıl
<i>oğurra-</i>	çalmak
<i>pampağlı</i>	hantal, yavaş
<i>pazağ</i>	yağsız et
<i>pışğı</i>	testere
<i>piçeneh'</i>	biçilecek alan, çayır

Tablo 5'in Devamı: Çıldır'da Olup Borçalı'da Tespit Edilemeyenler

<i>pilte</i>	gaz lambası fitili
<i>pişi</i>	yağda kızartılarak yapılan hamur işi
<i>ponçağ</i>	püskül, saçak
<i>poşgun</i>	yer sofrası
<i>potur</i>	dar paçalı, kırmalı pantolon
<i>sağ-</i>	hayvanın memelerini sıkarak süt almak
<i>sağın</i>	sağılan, süt veren hayvan
<i>sap</i>	harman edilmeye hazır, kurumuş ekin
<i>sarıyağ</i>	tereyağı
<i>sarsağ</i>	ahmak, salak
<i>sesde-</i>	seslenmek, çağırmak
<i>seyirt-</i>	koşmak, koşturmak
<i>sınığ</i>	kırık, sakat
<i>sınığcı</i>	kırık çıkıkçı
<i>sırı-</i>	yorgan dikmek
<i>sökün _ét-</i>	çoşmak, gürce akmak (su)
<i>sulağ / suluğ</i>	büyük ve küçükbaş hayvanların kışın su içtikten sonraki yiyeceği
<i>süystün</i>	ense
<i>şakğıltı</i>	şak şak biçiminde ses
<i>şênelt-</i>	şenlendirmek, yaşanır kılmak
<i>şırat</i>	kaymağı, peyniri alındıktan sonra arta kalan süt suyu
<i>tar</i>	ahırda tavukların üzerinde durduğu uzun, yatay tahta
<i>tarna</i>	tarla
<i>daşa tut-</i>	taşlamak
<i>tepitme</i>	az pişmiş, kalınca yufka
<i>tereh'</i>	raf
<i>tezeh'</i>	yakmak üzere kurutulmuş hayvan gübresi
<i>tez-</i>	kaçmak (hayvan)
<i>tiğ soyür-</i>	karışık olan tahılla samanı ayırt etmek
<i>tırtıy gop-</i>	ortalık karışmak
<i>tintini</i>	küçük topaç
<i>tokğaç</i>	çamaşır ve yünün kirini çıkarmaya yarayan kalın tahta
<i>tökül-</i>	hayvanlar meradan ağıla, ahıra girmek
<i>töre-</i>	çoğalmak
<i>töreme</i>	bir kimsenin çocukları, soyu
<i>tümen</i>	on bin erden oluşan askerî birlik
<i>tüteh'</i>	duman vererek yanan ateş
<i>tütün</i>	duman
<i>unnuca</i>	yemeği de yapılan bir bitki türü
<i>usda malı</i>	usta âşıkların koşukları

Tablo 5'in Devamı: Çıldır'da Olup Borçalı'da Tespit Edilemeyenler

<i>üşdü</i>	bir tür tüfek
<i>üz-</i>	koparmak
<i>yağış</i>	yağmur
<i>yaħa-</i>	yıkamak
<i>yaħan-</i>	yıkanmak
<i>yallı</i>	halay gibi el ele oynanan oyunların genel adı
<i>yallı tut-</i>	halay çekmek, oynamak
<i>yarma</i>	yemeklik, kırılmış buğday
<i>yayla-</i>	yaylaya gitmek
<i>yenge</i>	düğünde erkek tarafından kız tarafına; kız tarafından erkek tarafına giden bayan
<i>yırğala-</i>	sallamak
<i>yuğür-</i>	koşturmak

Tablo 4 ve Tablo 5'te yer verilen ve yalnız Borçalı veya Çıldır'da tespit edilen söz varlığının miktarı, ilgili yörelerdeki Türklerin uzun zaman birbirinden ayrı kalmalarının sonucu ortaya çıkabilecek tabii bir durum olarak değerlendirilmelidir. Ancak eldeki verilerden hareketle yapılacak geniş çaplı bir araştırmayla söz konusu ayrılıkların daha aza indirgenebileceğini söylemek mümkündür.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzında Türkçe kökenli veya Türkçeleşmiş olup söyleniş ve anlamca Borçalı ve Çıldır'da ortak olan madde başı kelimelerin sayısı 231'dir. Bunlardan 146 tanesi isim; 85 tanesi ise fiil ve birleşik fiildir. Söylenişleri aynı; anlamları farklı olan Türkçe sözlerin sayısı ise 51'dir. Bunlardan 28 tanesi isim; 23 tanesi ise fiil ve birleşik fiildir. Söylenişleri farklı; anlamları aynı olan Türkçe kökenli madde başı kelimelerin sayısı 43'tür. Bunlardan 35 tanesi isim; 8 tanesi fiil ve birleşik fiildir.

Ayrıca Borçalı'da olup Çıldır'da tespit edilemeyen Türkçe kökenli madde başı kelimeler de mevcuttur. Bu kapsamda ele alınan kelimeler, 111 isim; 45 fiil ve birleşik fiil olmak üzere toplam 156 adettir. Aynı şekilde Çıldır'da olup Borçalı'da tespit edilemeyen Türkçe kökenli kelimeye de rastlanmıştır. Bunların sayısı ise 114 isim ve 47 fiil olmak üzere toplamda 161 tanedir.

642 adet Türkçe / Türkçeleşmiş madde başı kelimenin değerlendirmeye alındığı bu çalışma, aynı Türk boyunun çeşitli siyasî, sosyal ve kültürel sebeplerden ötürü ayrı düşmelerine karşın söz varlığının kullanımı açısından büyük oranda ortaklık göstermelerini ortaya koymuştur. Bu durum, dil üzerinden Türk toplumunun kültürel sürekliliğini belirtmesi bakımından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (2006). *Türkçenin Sözvarlığı*, Ankara: Engin Yayınevi.
- Alimova, J. (2011). *Türkiye Türkçesi Ağzaları ile Kırgız Türkçesinin Söz Varlığı Açısından Karşılaştırılması*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İzmir: Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü.
- Alyılmaz, S. (2002). Borçalı Karapapak / Terekemelerin Tarihine Dair, *Yeni Türkiye Dergisi (Türkoloji ve Türk Tarihi Araştırmaları Özel Sayısı)*, (43), 288-291.
- (2003). *Borçalılı Bilim Adamı, Eğitimci, Şair Valeh Hacılar: Hayatı-Sanatı-Şiirleri*, Ankara: Devran Yayınları.
- Demir, N. (2013). *Ankara Örneğinde Ağzaların Belgelemesi*, Ankara: TDK Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (2002). *Kars İli Ağzaları*, Ankara: TDK Yayınları.
- Karahan, L. (1996). *Anadolu Ağzalarının Sınıflandırılması*, Ankara: TDK Yayınları.
- Ölmez, M. (2009). Türkiye'deki Ağız Çalışmaları ve Dizin Bölümleri, *Türk Dilleri Araştırmaları*, (19), 223-304.
- Şireliyev, M. (1962). *Azerbaycan Dialektologiyasının Esasları*, Bakı: Azerbaycan Devlet Tedris Pedagoji Edebiyatı Neşriyyatı.

ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

- â** : a-o arası ünlü
ä : açık e ünlüsü
é : e-i arası ünlü (kapalı e ünlüsü)
ā : uzun a ünlüsü
ē : uzun e ünlüsü
ǎ : kısa a ünlüsü
ī : kısa i ünlüsü
ū : kısa u ünlüsü
ǔ : kısa ü ünlüsü
· : c-j arası ses
ç : normalden daha önde telaffuz edilen ve hafif sızıcı olan ç sesi
ġ : arka damak g sesi
ħ : arka damak sızıcı h sesi
h' : ön damak sızıcı h sesi
ķ : arka damak k sesi
ќ : ön damak k sesi (yalnız kalın ünlülerle)
ñ : damak n'si
Ç : ç-c arası ses
K : k-g arası ses
l : düşme eğilimi gösteren l sesi